

Studijní opora

Název předmětu: Ekonomie I
(část makroekonomie)

10. Kapitola

Nezaměstnanost

Zpracoval(a): Ing. Vendula Hynková, Ph.D.

Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost

Název projektu: Inovace magisterského studijního programu Fakulty ekonomiky a managementu

Registrační číslo projektu: CZ.1.07/2.2.00/28.0326

PROJEKT JE SPOLUFINANCOVÁN EVROPSKÝM SOCIÁLNÍM FONDEM A STÁTNÍM ROZPOČTEM ČESKÉ REPUBLIKY.

10. Nezaměstnanost

V této kapitole se budeme zabývat nejzávažnější makroekonomickou nestabilitou – nezaměstnaností. V době ekonomické recese bývá nejvýše aktuálním problémem. V textu bude objasněna otázka měření míry nezaměstnanosti, budou vyloženy příčiny nezaměstnanosti a její formy (typy), důsledky nezaměstnanosti (její vliv na ekonomiku) a možnosti hospodářské politiky státu ohledně snižování míry nezaměstnanosti. V závěru bude řešen vztah míry inflace a míry nezaměstnanosti pomocí výkladu původní, krátkodobé a dlouhodobé Phillipsovy křivky.

Nezaměstnanost je jevem, který s sebou přináší negativní, především ekonomické a sociální důsledky, a patří k nejsložitějším problémům, které řeší stát v rámci své hospodářské politiky.

Nezaměstnanost nelze chápat jako výhradně ekonomický problém. Je nutné brát v úvahu i sociální a kulturní aspekty. Pojem nezaměstnanost má sice zřetelnou ekonomickou charakteristiku, ale také svůj individuální lidský rozměr. Nese s sebou závažné psychologické, zdravotní a sociální důsledky. Proto je tak obtížná komplexní vědecká reflexe tohoto jevu.

10.1 Nezaměstnanost a její měření

V určitém věkovém intervalu jsou lidé ekonomicky aktivní. Pokud pracují nebo si přejí pracovat a aktivně práci hledají, hovoříme o *pracovní síle* neboli o *ekonomicky aktivním obyvatelstvu*. Ekonomicky aktivní obyvatelstvo tvoří zaměstnaní i ti nezaměstnaní, kteří práci hledají a jsou ochotní během krátké doby nastoupit do práce (např. během 14 dnů).

Ti, co z určitých důvodů pracovat nemohou nebo nechtějí, patří do skupiny *ekonomicky neaktivních* (děti, studenti, lidé ve starobním důchodu, invalidé, osoby v domácnosti, lidé, kteří přestali hledat práci).

Ekonomický status vyjadřuje základní rozdělení obyvatelstva od příslušného věku (např. od 15 let) podle zařazení na trhu práce. Populace je členěna na ekonomicky aktivní obyvatelstvo, tj. zaměstnané a nezaměstnané, a na obyvatelstvo ekonomicky neaktivní.

V České republice se za *zaměstnané* považují všechny osoby ve věku 15 let a starší, které v průběhu referenčního týdne pracovaly alespoň 1 hodinu za mzdu, plat nebo jinou odměnu, nebo sice nebyly v práci, ale měly formální vztah k zaměstnání. Patří sem všichni placení zaměstnaní a všichni zaměstnaní ve vlastním podniku (podnikatelé a pomáhající rodinní příslušníci), dále osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ). Podle mezinárodní metodiky jsou také mezi zaměstnané zahrnováni profesionální příslušníci armády a osoby na mateřské (popř. rodičovské) dovolené, které před nástupem pracovaly. (Čerpáno z metodiky ČSÚ, <http://www.czso.cz>)

Za *nezaměstnané* se v České republice považují osoby patnáctileté a starší, které v průběhu referenčního týdne nebyly zaměstnané a byly připraveny k nástupu do práce (nejpozději do 14 dnů) a které v průběhu posledních 4 týdnů hledaly aktivně práci. Do této skupiny patří i ti, kteří práci nehledají, protože ji už našli, a nastupují do práce nejpozději do 14 dnů. (Čerpáno z metodiky ČSÚ, <http://www.czso.cz>)

Pracovní síla je jedním ze základních výrobních faktorů a determinantů produkčních možností ekonomiky. Pokud je pracovní síla plně využívána, ekonomika operuje na úrovni potenciálního produktu. Pokud nejsou plně využity veškeré pracovní síly, ekonomika se nachází v produkční mezeře a vzniká nezaměstnanost.

Pro zkoumání vývoje nezaměstnanosti používáme vzorec pro určení *míry nezaměstnanosti* (u):

$$u = \frac{U}{L} \cdot 100 (\%)$$

u = míra nezaměstnanosti (Unemployment Rate);

U = počet nezaměstnaných (Unemployed Workers);

L = pracovní síla neboli ekonomicky aktivní obyvatelstvo (Labor Force).

Rozdíl mezi různými zveřejňovanými a udávanými mírami nezaměstnanosti spočívá v použité metodice stanovení čitatele a jmenovatele míry, ale i v přesnosti a spolehlivosti zdrojů dat a časové srovnatelnosti obou údajů.

Dalším ukazatelem ČSÚ je *míra registrované nezaměstnanosti*, definována jako podíl dosud neumístněných dosažitelných registrovaných nezaměstnaných úřady práce na pracovní sílu (v procentech). Dosažitelní pracovníci mohou bezprostředně nastoupit do zaměstnání při nabídce vhodného pracovního místa a nemají žádnou objektivní překážku pro přijetí zaměstnání (např. nejsou ve vazbě).

Míra dlouhodobé nezaměstnanosti v metodice ČSÚ je ukazatelem, který vyjadřuje podíl počtu nezaměstnaných, kteří nejsou zaměstnaní déle než 1 rok a více, na pracovní síle.

Míra ekonomické aktivity (participace) se vyjadřuje jako podíl počtu pracovní síly na celkovém počtu obyvatel. Její změna signalizuje změny na trhu práce.

Doba trvání nezaměstnanosti je průměrnou délkou období, kdy je osoba nezaměstnaná.

Frekvence nezaměstnanosti udává, kolikrát za dané období (např. za 1 rok) v průměru jsou pracovníci nezaměstnaní.

V souvislosti s vyjadřováním vztahu k nezaměstnanosti, anebo ke sledování míry nezaměstnanosti, se užívá celá řada specifikovaných pojmů, při jejichž užívání bychom si měli uvědomovat jejich konstrukci.

V různých zemích probíhá statistické zjišťování údajů o zaměstnanosti různě – na základě výběrového šetření reprezentativního vzorku domácností nebo na základě údajů o volných pracovních místech.

10.2 Příčiny nezaměstnanosti a její formy

Nezaměstnanost je společenským jevem, který je co do vnitřní struktury, dynamiky, ale i projevů velmi proměnlivý. Proto jej nelze vnímat nikterak staticky, i když se z hlediska metodologie výkladu snažíme popisovat jevy a souvislosti jako relativně samostatné, ve skutečnosti jde o jejich interakci.

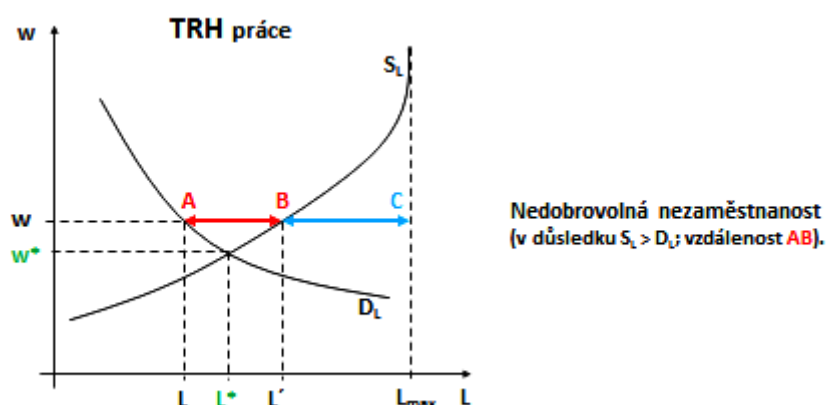
Z nejobecnějšího hlediska rozlišujeme v ekonomické teorii nezaměstnanost **dobrovolnou** a **nedobrovolnou**.

Dobrovolnou nezaměstnaností rozumíme stav, kdy je počet nezaměstnaných nižší nebo roven počtu aktuálně volných pracovních míst. Lidé nejsou ochotní za nabízenou mzdu pracovat a preferují raději jiné aktivity na úkor zaměstnání. Monetaristé např. považují veškerou nezaměstnanost za dobrovolnou, protože je podle jejich názoru jen důsledkem toho, že lidé nejsou ochotní za nabízenou mzdu pracovat. Může se jednat také o osoby, které jsou již dostatečně ekonomicky zabezpečení.

Nedobrovolná nezaměstnanost znamená, že počet volných pracovních míst je menší než počet uchazečů o zaměstnání. Nezaměstnaní aktivně usilují o nalezení zaměstnání. Za autora pojmu nedobrovolná nezaměstnanost je považován *J. M. Keynes*. Na trhu práce, jak prezentuje obr. č. 10.2, se střetává agregátní nabídka práce S_L s agregátní poptávkou po práci D_L . Na trhu práce nabízejí práci domácnosti a práci poptávají firmy. Za situace pružných mezd a ostatních charakteristik dokonale konkurenčního trhu práce by se ustanovila rovnováha na trhu práce, která by determinovala rovnovážnou reálnou mzdovou sazbu w^* a rovnovážné množství práce L^* . Ale vlivem nepružnosti mezd směrem dolů (vliv odborů, kolektivních smluv a hospodářské politiky státu – stanovení minimální mzdy, výše sociálního a zdravotního pojištění) vzniká při vyšší než rovnovážné mzdové sazbě (úroveň w)

nedobrovolná nezaměstnanost jako důsledek převisu agregátní nabídky práce nad agregátní poptávkou po práci. Nedobrovolnou nezaměstnanost na obrázku č. 10.2 vyjadřuje vzdálenost AB. Dobrovolnou nezaměstnanost pak vyjadřuje vzdálenost BC. A vzdálenost wA vyjadřuje počet zaměstnaných. Při $L_{\max}$ se agregátní nabídka práce stává vertikální přímkou, vyjadřuje tak omezený počet práce schopných osob v ekonomice v danou dobu a je součtem zaměstnaných osob, nedobrovolně a dobrovolně nezaměstnaných.

Obr. č. 10.2 Nedobrovolná nezaměstnanost

Přirozená míra nezaměstnanosti vyjadřuje nezaměstnanost, při které je na trhu práce vyrovnána poptávka firem po práci a nabídka práce. Jedná se o míru nezaměstnanosti v ekonomice, která se nachází na úrovni potenciálního produktu. Je často uváděna jako součet frikční a strukturální nezaměstnanosti, ale není to úplně přesné, protože se do jejího rámce zahrnují i další osoby, např. charakteristické jistou sociální patologií.

Přirozená míra nezaměstnanosti se charakterizuje také jako taková míra nezaměstnanosti, při které *nedochází k akceleraci (zrychlování), ani k deceleraci (zpomalování) míry růstu inflace*, a označuje se jako **NAIRU (Nonaccelerating Inflation Rate of Unemployment)**. Odpovídá počtu lidí, kteří z různých důvodů neakceptují existující nabídku práce (zdravotní handicap fyzického nebo psychického původu, sociálně nepřizpůsobiví jedinci apod.) Její výše je pro každou ekonomiku jiná a nelze ani říci, zda je taková míra žádoucí. Můžeme jen říci, že je pro danou ekonomiku přirozená.

Plná zaměstnanost znamená takovou míru nezaměstnanosti, která odpovídá stavu ekonomiky, která operuje na úrovni potenciálního produktu.

Podle způsobu faktorů, které nezaměstnanost generují, rozeznáváme následující **druhy (typy) nezaměstnanosti**:

- **Frikční nezaměstnanost.** Vzniká důsledkem faktu, že rozsah zaměstnanosti je v nepřetržitém pohybu. Lidé dobrovolně přechází z jednoho zaměstnání do druhého, hledají výhodnější alternativu uplatnění svých vědomostí, dovedností a zkušeností. Míra této nezaměstnanosti se v evropských ekonomikách odhaduje na 1 - 2 %. Jejími nositeli jsou zpravidla zaměstnanci s vyšším dosaženým vzděláním nebo operující na vyvíjejících se tržních segmentech (informační technologie, výpočetní technika, montážní profese apod.). Hlavním problémem pro fungování frikční nezaměstnanosti je možnost mobility pracovních sil v souvislosti s bydlením a dopravou pracovníka. Z hlediska toku času bývá zpravidla krátkodobá. Tato nezaměstnanost je složkou přirozené míry nezaměstnanosti.
- **Strukturální nezaměstnanost.** Je způsobená nesouladem mezi kvalifikačními požadavky na různé druhy prací ze strany firem v dané lokalitě na jedné straně a existující kvalifikací pracovních sil na druhé straně. Často bývá vyvolaná technickým a technologickým pokrokem a rychlejším rozvojem systému výroby než vzdělávacího systému. Postihuje jednotlivé profese, odvětví nebo regiony. Tento typ nezaměstnanosti je podmíněn také měnící se strukturou poptávky po jistých produktech či službách, o které není dlouhodobě zájem, ale které v předchozím období byly výrazně na trhu práce podmíněny. Příkladem u nás může být odvětví těžby uhlí a jiných nerostných surovin, těžký průmysl a další. Na výrobní strukturu jsou často vázány vzdělávací instituce a instituce připravující osoby na budoucí zaměstnání, které nemohou pružně reagovat na změnu v poptávce. Změna kvalifikace (rekvalifikace) pracovní síly je záležitostí dlouhodobější. Restrukturalizace je jeden z nejsložitějších, ale také nejnákladnějších úkolů pro hospodářskou politiku státu. Strukturální nezaměstnanost je nedobrovolnou nezaměstnaností a zpravidla bývá dlouhodobá. I strukturální nezaměstnanost je složkou přirozené míry nezaměstnanosti.
- **Cyklická nezaměstnanost.** Je spojena s cyklickým kolísáním ekonomiky – s existencí *produkční mezery*, kdy se skutečný výkon ekonomiky nachází pod úrovní potenciálního produktu. Na rozdíl od strukturální nezaměstnanosti postihuje všechna odvětví, regiony i profese bez významnějších rozdílů. Velikost cyklické nezaměstnanosti závisí na tom, jak pružný je trh práce a jak reaguje na negativní nebo pozitivní změny. Jedná se o nedobrovolnou nezaměstnanost. Velikost cyklické nezaměstnanosti se v literatuře obvykle vyjadřuje Okunovým zákonem (viz kapitola *Teorie hospodářských cyklů*). Tato nezaměstnanost *není* složkou přirozené míry nezaměstnanosti.
- **Sezónní nezaměstnanost.** Je spojená se střídáním poptávky po práci závislé na ročním období nebo klimatických podmínkách. Typickými jsou například práce v zemědělství, stavebnictví, výstavbě silničních a železničních komunikací apod. Zaměstnanci v takových profesích mají

o práci postaráno v sezóně. Mimo tuto dobu setrvávají buď v evidenci nezaměstnaných a jsou evidováni na úřadech práce, nebo zůstávají na různým způsobem uhrazené dovolené (v případě klíčových profesí), aby o ně zaměstnavatelé nepřišli nebo na neplacené dovolené nekvalifikovaní a snadno najímaní pracovníci. Je typem nedobrovolné nezaměstnanosti a pokládáme ji za složku frikční nezaměstnanosti, je tudíž částí přirozené míry nezaměstnanosti.

Dále můžeme zmínit termín *administrativní nezaměstnanost*. Příkladem může být relace mezi státem nařízenou výší minimální mzdy a nezaměstnaností. Příliš vysoká minimální mzda vede zaměstnavatele k redukci počtu zaměstnanců, logicky zde jsou vyšší povinné odvody na zdravotní a sociální zabezpečení a celkově vysoké náklady na práci. Výše, dostupnost a neadresnost v systému sociálních dávek a podpor vede ve svých důsledcích k tomu, že určité skupiny osob nebudou k práci motivovány.

Pojem *patologická nezaměstnanost* má své kořeny v existujících sociálně patologických jevech uvnitř společnosti (kriminalita, drogy, prostituce, obchodování s lidmi). Jejími nositeli jsou především osoby nebo společenské skupiny, ale i celá etnika pohybující se na okraji společnosti. Jedná se o tzv. „osoby sociálně vyloučené“.

Z časového hlediska můžeme členit nezaměstnanost na:

- a) *krátkodobou* – zpravidla s délkou do 3 měsíců;
- b) *střednědobou* – s dobou trvání do 12 měsíců a
- c) *dlouhodobou* – s délkou trvání přesahující 12 měsíců.

Zvláště *dlouhodobá* nezaměstnanost vyvolává značné problémy (viz následující text).

10.3 Dopady nezaměstnanosti

Nezaměstnanost je obecně chápána jako projev nesprávně (nerovnoměrně) fungujícího tržního systému. Makroekonomická politika a hospodářská politika státu má za cíl takové chování trhu eliminovat. A to z mnoha důvodů.

Dopady nezaměstnanosti negativně ovlivňují nejen ekonomickou, ale také politickou a sociální stabilitu země. Dále trvající nezaměstnanost s sebou nese *hmotné, zdravotní, psychické i sociální problémy a strádání*. Tyto dopady jsou diferencované, zvláště v závislosti na dřívějším postavení nezaměstnaného na trhu práce, délce výkonu pracovní činnosti a na jeho pozici v předchozím zaměstnání. V zásadě lze dopady nezaměstnanosti rozdělit na ekonomické a sociální.

Ekonomické dopady nezaměstnanosti

V ekonomické oblasti je důsledkem nezaměstnanosti *ztráta statků a služeb, které by mohly být vyrobeny nezaměstnanou pracovní silou*. Osoby, které by byly součástí aktivní pracovní síly, se pracovní aktivitou podílejí na tvorbě statků. Jejich vyloučení z pracovního procesu znamená výpadek objemu produkce dané ekonomiky a tato část produktu zůstává nevyrobená a není k dispozici pro potenciální spotřebu, která se o tuto část produkce omezuje. A to buď v množství, nebo sortimentu, či dostupnosti produktu a služeb.

Z ekonomického hlediska s sebou nese nezaměstnanost také *náklady, které jsou tvořeny výdaji ze státního rozpočtu* na platby podpor a sociálních dávek osobám, které jsou nezaměstnané. Můžeme zahrnout výdaje na rekvalifikace, udržení odbornosti nebo její rozšíření a získání dalších schopností nutných k uplatnění na trhu práce. Nezaměstnanost je pro stát velmi nákladnou záležitostí.

Sociální a psychické dopady nezaměstnanosti

Negativní stránkou nezaměstnanosti jsou také její sociální důsledky, a to jak v rovině celospolečenské, tak i individuální. Tyto dopady se projevují v kombinované podobě a přinášejí další společenské problémy, které dopadají na ekonomiku. Mezi sociální dopady nezaměstnanosti řadíme:

- *psychické zatížení vyvolané ze ztráty pracovního příjmu, ze změny zažitých životních rolí a pozic*. Může se stát, že jedinec, který byl do doby svého zaměstnání považován za zdroj stability finanční situace rodiny, z této role vypadne. Ztráta takové pozice a autority vede často ke zhroucení rodinných vazeb a dalším individuálním problémům, které mají většinou psychický charakter, jako jsou: *stres, ztráta sebedůvěry, zdravotní problémy, růst agresivity, nekomunikativnost, alkoholismus*,
- *narušení etických hodnot* spojené se vznikem nežádoucích jevů jako jsou *kriminalita, prostituce, narkomanie*,
- *možné stupňování závažnosti sporů mezi skupinami ve společnosti* (včetně rasově motivovaného chování).

Politické dopady nezaměstnanosti

Tyto dopady souvisí s výše uvedenými dopady rostoucí míry nezaměstnanosti, kdy se vlády snaží řešit případné nežádoucí situace, jako jsou např. rostoucí napětí a konflikty mezi jednotlivými skupinami ve společnosti, rostoucí počet obyvatel, kteří se nacházejí na hranici životního minima; případně s rostoucí nespokojeností obyvatel vůči charakteru fiskální (a sociální) politiky může mít problémy samotná vláda.

Rozměr dopadů nezaměstnanosti a jejich destruktivní síla je násobená časem, po který je člověk nezaměstnaným. Čím je nezaměstnanost delší, tím jsou důsledky závažnější. Za nejzávažnější považujeme *dlouhodobou nezaměstnanost* (nezaměstnanost delší než jeden rok).

Pokud chceme stručně provést charakteristiku osob, které jsou zpravidla nejvíce postiženy *dlouhodobou nezaměstnaností*, potom jde zejména o osoby:

- *s nižším vzděláním*, což určuje jejich možnosti uplatnění na trhu práce nejvíce;
- *se zhoršeným zdravotním stavem*;
- *postižené diskriminačním jednáním ze strany zaměstnavatelů, institucí a firem*;
- *s vyšším věkem (zpravidla nad 50 let)*;
- *dlouhodobě nezaměstnané* – u nichž se může projevovat nižší sebedůvěra ve vlastní schopnosti, nižší flexibilita a vysoká pasivita při hledání řešení;
- *žijící především na venkově*;
- *neochotné nastupovat na hůře placená existující místa* s poukazem na to, že vzhledem k vysoké podpoře se jim ani pracovat nevyplácí,
- *které ztratily pracovní návyky*, ztrácejí kontakt s běžným společenským životem a uzavírají se, zvykají si na relativně štědrý systém sociálních dávek a uzpůsobují mu systém potřeb.

Existuje koncepce opírající se o zjištění, že dlouhodobá vysoká míra nezaměstnanosti zvýší přirozenou míru nezaměstnanosti. V ekonomické teorii je tento jev označován jako ***hystereze na trhu práce***. Hystereze obecně znamená závislost veličiny na minulém vývoji. Na trhu práce jsou lidé v období recese jistou dobu nezaměstnaní, ztrácí kvalifikaci a poté hledají práci déle a obtížně i po odeznění recese. Někteří přestanou práci hledat nebo vyhledávají nelegálně jiné příjmy. Na základě koncepce hystereze má přirozená míra nezaměstnanosti tendenci se zvyšovat.

10.4 Možnosti státu ohledně snižování míry nezaměstnanosti

Nezaměstnanost je pro stát výrazným *rozpočtovým problémem*, protože je velmi drahou záležitostí. Stát vyplácí prostředky ze státního rozpočtu osobám, které momentálně nic neprodukují.

Státní politiku zaměstnanosti vytváří stát a podílejí se na ní další subjekty činné na trhu práce. Konkrétní státní správu v oblasti politiky zaměstnanosti v České

republiky vykonávají Ministerstvo práce a sociálních věcí a úřady práce. Politiku zaměstnanosti můžeme rozlišit na aktivní a pasivní.

Aktivní politika zaměstnanosti je souhrn opatření směřujících k *zajištění maximálně možné úrovně zaměstnanosti*.

Aktivní politika zaměstnanosti v České republice je realizována prostřednictvím několika nástrojů, mezi které patří:

- *rekvalifikace;*
- *investiční pobídky;*
- *veřejně prospěšné práce;*
- *společensky účelná pracovní místa;*
- *překlenovací příspěvek;*
- *příspěvek na dopravu zaměstnanců;*
- *příspěvek na zapracování;*
- *příspěvek při přechodu na nový podnikatelský program.*

Součástí opatření aktivní politiky zaměstnanosti v ČR jsou také *poradenství*, které provádějí nebo zabezpečují úřady práce za účelem zjišťování osobních a kvalifikačních předpokladů fyzických osob pro volbu povolání, pro zprostředkování vhodného zaměstnání, *podpora zaměstnávání osob se zdravotním postižením a cílené programy k řešení zaměstnanosti*.

Pasivní politika zaměstnanosti má obvykle podobu *vyplácení podpor a pomoci v nezaměstnanosti*. Výše příspěvků nezaměstnaným osobám se v různých ekonomikách liší, většinou je příspěvek poskytován 1 až 2 roky, může dosahovat v rozmezí 30 až 80 % průměrného předchozího příjmu. (Výši finanční podpory v případě nezaměstnanosti v ČR lze najít na internetových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí: <http://www.mpsv.cz>).

Politika zaměřená na *snižování cyklické složky nezaměstnanosti* se označuje jako **keynesiánská proticyklická politika**. Tato politika je zvláště aktuální, pokud je produkční mezera dosti výrazná a trvá po delší období. Keynesiánská proticyklická politika se orientuje *poptávkově*, volí expanzivní fiskální, monetární, popř. měnovou politiku, které vedou ke zvýšení agregátní poptávky, následně produktu a zaměstnanosti.

Ekonomika operující na úrovni potenciálního produktu se vyznačuje přirozenou mírou nezaměstnanosti. Pokud je cílem hospodářské politiky státu *snížit přirozenou míru nezaměstnanosti*, znamená to úsilí *snížit frikční a strukturální nezaměstnanost*.

Možnými nástroji jsou:

- *rekvalifikační programy;*
- *zlepšování informací o volných pracovních místech;*
- *příspěvky na dopravu za práci;*
- *redukce sociálních dávek, které snižují motivaci k práci;*
- *oslabení vlivu odborů;*
- *snižování výše minimální mzdy, která jinak brání najímání pracovníků s nízkou kvalifikací.*

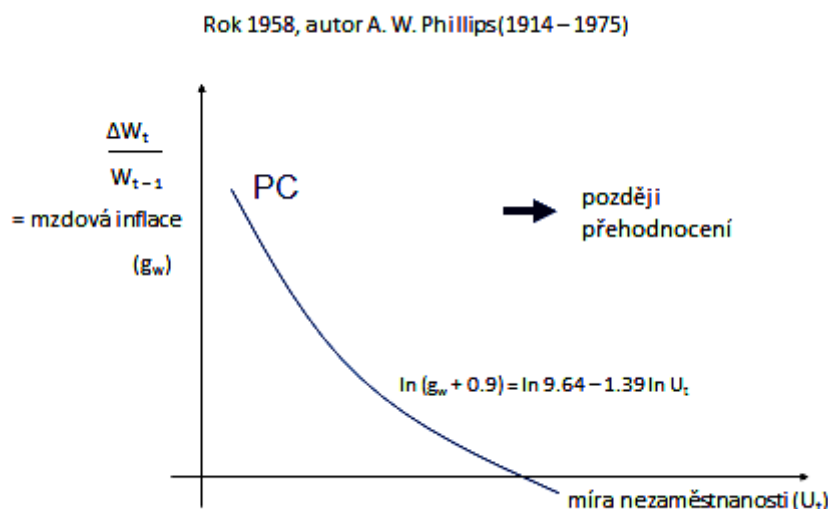
K poklesu přirozené míry nezaměstnanosti může dojít i v důsledku snižování cyklické složky nezaměstnanosti.

Okolnosti bránící ustanovování rovnováhy na trhu práce, jako jsou vliv odborů a stanovení výše minimální mzdy, vedou k *nepružnosti* (rigiditě) na agregátním trhu práce. V kontinentální západní Evropě se nepružné trhy práce označují slovem „*euroskleróza*“.

10.5 Vztah mezi mírou nezaměstnanosti a mírou inflace

V roce 1958 formuloval ekonom A. W. Phillips závěr, že existuje inverzní vzájemný vztah mezi mírou nezaměstnanosti a tempem růstu nominálních mzdových sazeb. Vztah, který popsal ve své stati a definoval i matematicky, je dnes nazýván *původní Phillipsovou křivkou* a je zachycen na obr. č. 10.3.

Obr. č. 10.3 Původní Phillipsova křivka

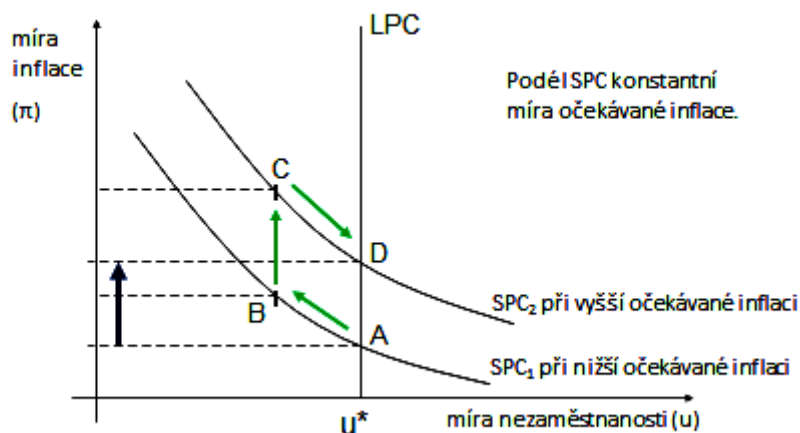

Na ose x je vynesena míra nezaměstnanosti a na ose y tempo růstu nominálních mezd (mzdová inflace). Původní Phillipsova křivka PC (*Phillips Curve*) má negativní sklon, tvar hyperboly a protíná osu x. Z obrázku je zřejmé, že čím nižší je míra nezaměstnanosti, tím vyšší je míra růstu mezd. Při určité míře nezaměstnanosti (rovnající se přirozené míře nezaměstnanosti) je nulová mzdová inflace. Phillips formuloval závěr, že existuje substituce mezi mírou nezaměstnanosti a mírou mzdové inflace, přičemž měl na mysli, že tato substituce platí jak pro krátké, tak pro dlouhé období.

Původní Phillipsova křivka byla později P. A. Samuelsonem a R. M. Solowem nahrazena tzv. *modifikovanou Phillipsovou křivkou*. Na ose x je měřena míra nezaměstnanosti a na ose y inflace (míra růstu cenové hladiny). Modifikovaná Phillipsova křivka se také označuje jako *inflační verze Phillipsovy křivky*. Zachycuje inverzní vztah mezi mírou růstu cenové hladiny (mírou inflace) a mírou nezaměstnanosti. Pro hospodářskou politiku to znamenalo, že je-li cílem snížit vysokou míru nezaměstnanosti, tak jedině za cenu vysoké inflace. Existovala volba mezi dvěma zly: inflací a nezaměstnaností.

Substituční vztah mezi mírou růstu mezd a mírou nezaměstnanosti byl považován za zákonitost až do konce 60. let 20. století – do nástupu konzervativních směrů hospodářské politiky. V 70. letech 20. století vývoj míry inflace a nezaměstnanosti ve vyspělých tržních ekonomikách nepotvrzoval implikace inflační Phillipsovy křivky (byly vysoké míry inflace i nezaměstnanosti). M. Friedman a E. Phelps vyslovili závěr, že substituční vztah mezi mírou inflace a mírou nezaměstnanosti platí jen v krátkém období a že v dlouhém období inverzní vztah neexistuje. Podél krátkodobé Phillipsovy křivky musíme počítat s konstantní očekávanou inflací a dlouhodobá Phillipsova křivka je vertikální přímka.

Obr. č. 10.4 Krátkodobá a dlouhodobá Phillipsova křivka – novodobý výklad

Podél krátkodobé Phillipsovy křivky SPC_1 na obr. č. 9.4 je *konstantní* míra očekávané inflace. Krátkodobá Phillipsova křivka SPC_1 má nižší míru očekávané inflace než SPC_2 . Dlouhodobá Phillipsova křivka LPC determinuje přirozenou míru nezaměstnanosti (u^*). Nechť se nacházíme v bodě A při u^* ($Y = Y^*$) a nechť cílem hospodářské politiky je snížit míru nezaměstnanosti na nižší úroveň u_1 . Růstem agregátní poptávky (např. vlivem monetární expanze) se sníží míra nezaměstnanosti a současně se zvýší míra inflace. Z bodu A se dostaneme do bodu B podél křivky SPC_1 . Podle *M. Friedmana* krátkodobá SPC_1 předpokládá *peněžní iluzi* pracovníků (pracovníci věří ve zvýšení reálných mezd a více pracují), ale jakmile pracovníci rozpoznají růst celkové cenové hladiny a přizpůsobí svá očekávání nové, vyšší cenové úrovni, z bodu B se dostaneme do bodu C na křivku SPC_2 s vyšší očekávanou inflací. Pracovníci budou požadovat vyšší nominální mzdy, aby byly zachovány jejich reálné mzdy, výkon se sníží a míra nezaměstnanosti se vrátí na výchozí úroveň (u^*), ale při vyšší míře inflace. Tímto jsme skončili v bodě D. V dlouhém období neexistuje substituce mezi inflací a nezaměstnaností. Dlouhodobá Phillipsova křivka LPC vychází z úrovně přirozené míry nezaměstnanosti (u^*) a spojuje body, kdy se *skutečná a očekávaná míra inflace rovnají*.

Zdroje literatury:

FRANK, R. H., BERNANKE, B. S. *Principles of Macro-economics*. 3rd Edition. NY: McGraw-Hill/Irwin, 2007. 561 p. ISBN 978-0-07-325594-1.

FUCHS, K., TULEJA, P. *Základy ekonomie*. 2. rozšířené vydání. Praha: Ekopress, 2005. 347 s. ISBN 80-86119-74-2.

HYNKOVÁ, V., NOVÝ, J. *Makroekonomie I – pro bakalářské studium, II. díl*. 1. vyd. Brno: Univerzita obrany, 2009. 82 s. ISBN 978-80-7231-578-9.

LIPSEY, R. G., CHRYSTAL, K. A. *Economics*. Tenth edition. Oxford, NY: Oxford University Press Inc., 2004. 699 p. ISBN 978-0-19-925-784-1.

MANKIW, G. N. *Principles of Economics*. 2nd edition. South-Western Educational Publishing, 2000. 888 p. 978-0030259517.

McCONNELL, C. R., BRUE, S. L. *Macroeconomics: Principles, Problems, and Policies*. 7th ed. McGraw-Hill, Irwin, 2007. 380 p. ISBN 978-0-07-110144-6.

SAMUELSON, P. A., NORDHAUS, W. D. *Economics*. 15th ed. McGraw-Hill, 1995. 1013 p. ISBN 0-07-054981-9.

SCHILLER, B. R. *Makroekonomie dnes*. Brno: Computer Press, 2004. 412 s. ISBN 80-251-0169-X.